

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

Наставно научно веће Филолошког факултета у Београду

Извештај о завршеној докторској дисертацији

На седници Наставно научног већа Филолошког факултета одржаној 29. јуна 2011.г. изабрана је Комисија за преглед и оцену докторске дисертације мр Зорице Јовичић под насловом *Наративна структура у политичком дискурсу: презентација себе и других*. О дисертацији подносимо следећи

ИЗВЕШТАЈ

1. ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
1. Датум и орган који је именовао комисију: 29. јуна 2011. Наставно-научно веће Филолошког факултета у Београду   2.Састав комисије: 1. др Весна Половина, ред. проф. (Општа лингвистика), Филолошки факултет у Београду   2. др Зорка Кашић, ред. проф. (Филолошке науке), Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију у Београду   3. др Јасмина Московљевић Поповић, ван. проф. (Општа лингвистика), Филолошки факултет у Београду
2. ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
Зорица Јовичић је рођена 1964. године у Београду. Дипломирала је 1986. године

на Филолошком факултету Универзитета у Београду, Енглески језик и књижевност, са просечном оценом у току студирања 9,25 и просечном оценом на дипломском испиту 9,25. Пошто је после треће године кандидаткиња имала просечну оценоу студирања 10, одобрено јој је студирање по убрзаном програму, те је четврту годину студија провела на усавршавању језика у Лондону. Магистарски рад под насловом <i>Симболи моћи у вербалном дискурсу институције</i> одбранила је на Филолошком факултету Универзитета у Београду 1999. г. Запослена је на Високој школи струковних студија за образовање васпитача у Крушевцу. Такође ради и као судски и симултани преводилац. Објавила је велики број књижевних и стручних превода, неколико приручника за рад са студентима, као и два рада из области лингвистике.
1. Име, име једног родитеља, презиме:
Зорица Драгиша Јовичић
2. Датум и место рођења, општина, република:
23. 6. 1964. Савски венац, Србија
3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе:
6. 7. 1999. Филолошки факултет Универзитета у Београду, <i>Симболи моћи у вербалном дискурсу институције</i>
4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука:
Лингвистика
3. НАЗИВ ТЕЗЕ
<i>Наративна структура у политичком дискурсу: презентација себе и других</i>
4. СТРУКТУРА РАДА
Докторска теза Зорице Јовичић се састоји од основног текста и три додатка.   Основни текст је дужине 329 страна и садржи седам поглавља о теми, опште закључке и обимну библиографију на српском и енглеском језику (укупно 368 јединица литературе, од којих је највећи број из последње деценије прошлог и прве деценије овог века).   Први додатак је дуг 137 страна и садржи издвојене и аналитички приказане

јединице обраде (наративне структуре - приче) идентификоване у корпусу. Други додатак је у де-ве-де електронском формату (диск) и садржи снимке телевизијских емисија које су послужиле као материјал за обраду. И трећи додатак је у електронском облику (диск) иако се ради о тексту: на њему су преписи телевизијских емисија који би као штампани текст заузимали превише простора.

У општем смислу, рад припада анализи дискурса и области политичког дискурса, прецизније речено, наративној анализи с једне стране и истраживањима у области језика и идентитета са друге стране.

Циљ рада је да се испита како политичар у јавном дискурсу презентује властити идентитет, идентитет политичке групе којој припада (и спецификованих и неспецификованих појединаца и колектива), као и својих политичких противника (посматраних појединачно или колективно).

Као основна јединица анализе одабрана је лингвистичка структура *приче*.

Рад повезује ове две категорије путем језичке микро-анализе (која се нужно морала кретати на више нивоа) *наративне структуре у политичком дискурсу* са циљем да се стекне увид у један од аспеката значења – језичку презентацију идентитета говорника кроз усмену интеракцију.

Последње поглавље рада, Закључци, сумира резултате добијене у седам поглавља анализе и извлачи опште закључке у вези са постављеним циљевима и хипотезама.

5. САДРЖАЈ РАДА И ОСТВАРЕНИ РЕЗУЛТАТИ

Након Увода у коме је дат теоријски оквир истраживања и одређени општи и посебни циљеви рада, следи седам поглавља која се односе на тему.

У првом поглављу анализира се ТЕМАТСКИ РЕПЕРТОАР прича са циљем да се провери општа полазна претпоставка да наративна структура у политичком дискурсу пре свега служи за остварење једног од основних циљева политичког дискурса: легитимизацију себе и властите политичке групације позитивном самопрезентацијом и делигитимизацију противника негативном презентацијом. У овом делу идентификовани су актери прича путем категорија *протагонисте*, и *кључног догађаја*. Обе категорије су идентификоване на основу формалних критеријума. Анализа је обављена на делу корпуса од 84 приче.

Резултати анализе су показали да су у корпусу најбројније приче у којима су протагонисти представници обе стране. У свима њима властито деловање процењено је као позитивно, а деловање противника као негативно, без обзира на узрочно-последични след у заплету. Нема негативно вреднованог деловања чланова унутрашње групе.

Резултати овог дела анализе убедљиво поткрепљују почетну општу поставку, али је такође и проширују тако што указују и на значајно присуство тематизације других актера (најчешће се појављују *демонстранти*, *странци* и *медији*). Показано је да је вредносна оцена деловања ових актера има директно политичко-прагматичну функцију и хармонично појачава презентацију унутрашње и супротстављене групе.

Друго поглавље рада посвећено је испитивању РЕФЕРЕНЦИЈЕ ЗА ПРОТАГОНИСТУ И ВРСТЕ КЉУЧНОГ ДОГАЂАЈА. Овај део рада детаљније испитује категорије *протагонисте* и *кључног догађаја* анализом употребљених референтних термина и испитивањем предикације у саставу јунктуре. Анализа је обављена на корпусу од 57 прича. Резултати дају прецизан увид у то како референција потпомаже у општем циљу - позитивној презентацији говорника и делегитимизацији противника. Темелјито испитивање предикације такође пружа веома јасан увид у начин на који је општи циљ овог типа дискурса практично остварен.

У трећем поглављу испитује се начин на који говорник гради свој КРЕДИБИЛИТЕТ, односно, како се представља као особа чијим речима и делима треба веровати. Анализа се заснива на категорији *перспективе приповедача*, којом говорник пружа експлицитне гаранције да је његов допринос истинит. Перспектива приповедача је овде схваћена формално, као положај у који приповедач поставља себе у односу на јунктуру приче, те су за анализу одвојене четири категорије: *протагониста*, *учесник*, *сведок* и *општепознати догађај*.

Циљ четвртог поглавља био је да се испита како приповедач себе представља као члана неког колектива, односно, како себе идентификује кроз ПРИПАДНОСТ КОЛЕКТИВУ. Истраживана је дистрибуција унутрашњих група у које говорник себе смешта, на које сфере деловања се оне односе, дистрибуција

сложене референције, комбинације њихових категорија и корелација са сврхом исказа у којима су затечене. Резултати показују да говорник себе представља као члана политичке партије, као грађанина Србије, као члана надпартијског политичког тела (владе), као члана друштва и као учесника текуће интеракције у самој емисији. Коментарисан је начин на који су ове групе конструисане лингвистички, као и њихова функција као опште стратегије за презентацију себе и других. Посебна пажња је посвећена групи у којој је референт двосмислен, као и функционисању оваквих исказа за конструкцију локалног идентитета.

Пето поглавље посвећено је темељитијој анализи ПРЕЗЕНТАЦИЈЕ СЕБЕ, анализом исказа у првом лицу јединине и првом лицу множине. Током обраде ових исказа издвојене су три групе. У првој, названој *метакоментар о прикладности доприноса*, налазе се искази којима говорник коментарише властити допринос интеракцији у којој управо учествује у емисији: он овде себе не приказује у свету приче већ као реалну особу у стварној ситуацији. У другу групу сврстани су искази којима говорник себе приказује и као особу која поседује одређено знање и као особу којој се може веровати. Она повезује свет тренутне интеракције и свет приче који говорник дочарава.

Трећа, најважнија и најобимнија група садржи исказе којима говорник себе квалификује на одређени начин.

За све три групе даљом анализом утврђени су *садржај презентације, преовлађујуће језичко средство, помоћна језичка средства за наглашавање или прецизирање релевантног аспекта значења*, као и њихово место и функција у структури приче.

У резултате овог дела анализе спада и добијена ранг листа личних особина које су приказане као повољне за политичара. На прва два места налазе се *патриотизам* и *одлучност*, за којима следе: *није крив, не сноси одговорност, заслужан, деловао је корисно*. На четвртом месту је, донекле неочекивано, *жртва*, а на петом *високи морални стандарди*. Заступљене су и особине: *одговоран, истинољубив, вредан, бранитељ, уздржан, мирољубив* и *демократичан*.

У овом делу рада истраживана је и *презентација говорника исказивањем емоције*. Полазна претпоставка је да исказивање личних емоција саговорнику даје

до знања колико је неки садржај релевантан, те тако језички практично служи као интензификатор. Друго, њиме говорник пружа индиректни увид у свој референтни оквир и тиме себе имплицитно презентује као особу која поседује одређене карактеристике. Треће, исказивањем емоције говорник доприноси персуасивности исказа изазивањем одређеног емотивног одговора својих слушалаца. Анализа је требало да идентификује пре свега изражена осећања, а затим и личне особине које се на овај начин исказују, њихову дистрибуцију и функцију у структури приче. Резултати су показали да је у политичком дискурсу најчешће изражено осећање *гнев*, за којим следе *понижење*, *стид*, али се појављују и *туга*, *срећа*, *фрустрација* и *шок*. Најчешће исказана особина путем показивања емоције је *патриотизам*, а затим *жртва*, за којима следе и: *одлучност*, *мирољубивост*, *високи морални стандарди*.

У овом поглављу испитивана је и презентација себе исказивањем *општих ставова и уверења приповедача*. Полазећи од претпоставке да исказивањем општих ставова говорник даје увид у свој референтни оквир и тиме имплицира поседовање одређених квалитета, анализа је показала да одавање особина на овај начин ипак није несвесно и да су све овако презентоване особине друштвено пожељне. Како је и претпостављено, на овај начин најчешће презентована особина је *морално исправан*, чија је функција да конструише кредибилитет говорника и као члана опште заједнице, и као припадника професије политичара и као учесника текуће интеракције чијем доприносу се може веровати. Иако се морална исправност може презентовати већим бројем језичких средстава, ипак је уочено да је *изражавање општег става* основно средство за презентацију ове особине. За моралном исправношћу следе: *практичан*, *рационал*, *демократичан* и *одлучан*. Само у групи општих ставова идентификована је релативно нова квалификација *проевропски оријентисан* која се у тренутку када је корпус прикупљан тек полако кристалише као позитивна, тј. њена вредносна одредница је у том тренутку још увек у процесу стабилизације.

Шесто поглавље посвећено је ПРЕЗЕНТАЦИЈИ ПОЛИТИЧКОГ ПАРТНЕРА: испитивано је колико су политички партнери присутни у политичкој причи, којим терминима се на њих упућује, како приповедач експлицитно и имплицитно

квалификује појединце и групације са којима његова политичка партија сарађује. Резултати анализе показују да највећу групу чине квалификације које наглашавају *заједништво, слагање, блискост и поверење*. Идентификовани су и *проевропски став* и *одлучност*. Закључци овог дела указују на то да се политички партнер приказује углавном позитивно, али пре свега у релационом смислу (дочаравањем блиске сарадње са говорниковом партијом), те да на тај начин и презентација политичког партнера представља још једну стратегију позитивне презентације себе.

Последње, седмо поглавље бави се истраживањем ПРЕЗЕНТАЦИЈЕ ПОЛИТИЧКИХ ПРОТИВНИКА, на сличан начин на који су извршене претходне анализе. Прве две идентификоване групе квалификација, које заједно обухватају преко половине укупног броја, односе се на *штетно деловање противника*, и *на то да се ради о особама које не заслужују поверење*. Ове две особине (наравно, на супротним половима) високо су рангирана и при представљању себе, што доводи до стварања упрошћење слике у којој две супротстављене политичке стране карактеришу себе и друге путем контраста дуж свега две семантичке осе: *користан – штетан*, и *вредан поверења – недостојан поверења*. Идентификован је веома мали број примера у којима се противник позитивно квалификује (4,6%), а и њихова прецизнија анализа открива да је позитивна презентација противника напосто још једна, посредна стратегија за позитивну презентацију себе.

6. НАУЧНИ ДОПРИНОС

Истраживање на коме се заснива овај рад темељито је и кохерентно. Начин на који су јединице анализе одабране показује иновативан и предан рад на корпусу. Велики обим језичког узорка и ширина референтне литературе дају овом раду додатну фактографску утемељеност. Добијени резултати су јасни и ваљано поткрепљени, и на тај начин дају несумњиви допринос проширивању корпуса знања у овој научној области.

7. ЗАКЉУЧАК

Докторска дисертација: *Наративна структура у политичком дискурсу: презентација себе и других*, колегинице мр Зорице Јовичић одговара одобреној пријави: ради се о оригиналном и самосталном научном раду, те са задовољством предлагемо Наставно научном већу Филолошког факултета у Београду да

прихвати наше позитивно мишљење и закаже јавну одбрану рада пред именованом
комисијом.

У Београду,

1. 10. 2011.

Проф. др Весна Половина,
Филолошки факултет у Београду

Проф. др Зорка Кашић,
Факултет за специјалну едукацију и
рехабилитацију у Београду

Проф. др Јасмина Московљевић
Поповић, Филолошки факултет у Београду